

लसला

२५२६ गुरु बुद्ध जयन्तीया लसलाय
पिङ्गु वं १५ हया १५ या लंसा

अतिरिक्तांक

येँया युवक बौद्ध समूहं बुद्ध धर्म सम्बन्धी विभिन्न
पक्षय् थोथो विद्वान पिनिगु न्वचुया ग्वसाः याना वैच्वंगु
ऊवल्य ने. सं ११०४ प्वहेला गाः ३ शंचवाः खुनु येँया
गण महाविहारय् उप-प्राध्यापक व भाषा विशेषज्ञ भाजु
काशीनाथ तमोटजु व लण्डन विश्वविद्यालयया अन्वेषक
भाजु डेविड गेल्लरजु थःथःगु न्वचु बियादीगु खः ।
थन भाजु तमोटजुया न्वचु न्हाब्वयागु जुल ।

अत्त हि अत्तलो नाथो, को हि नाथो परोसिया ।
 अत्तनाव सुदन्तेन, नाथं लभति दुल्लभ ॥
 थः हे थः ह्य थुवाः सीकि, मेपि नाथ सु वै थन ।
 प्वः ची फःसा थह्य थःत जू वै दुल्लभ नाव थः ॥

वस्पोल बुद्धयात न्हिथं वन्दना

नेपाःमियात छपासः भितुना !

अञ्जली

शुकपथ, ये

पासामुनाया लुखां पिदनीपि -

१. गलिबरया यात्रा : ब्रिडिड् नाय्ग देशय्
 (सचित्र उपन्यास) - जोनाथन स्वीफ्ट
२. सिंहल सार्थ वाहु - (किपाहना बाखं)
३. कीगु तुतःम्ये - (नेपाल भाषाया स्तोत्र
 अनु. लाभरत्न तुलाधर)
४. वुंगद्योया बाखं - (किपाहना बाखं)

बौद्धन्वचु

नेपाल भाषाया विकासय् मूल
 बौद्धतय् देन

[युवक बौद्ध समूहया स्वसालय् तगुने जूगु प्रवचन गोष्ठी
 भाजु काशीनाथ तपोटं बिषादीगु न्वचुयात क्यासेट टेपं रङ्गयाः
 लिपिबद्ध यानादीम्ह खः भाजु देव रंजित । थुकियात सामान्य
 संपादन यानाःलि न्हयन्वया चवना सं.]

१. न्ह्याखँ

थन जि धाय्थ्यनागु विषय खः- नेपालभाषाय् मूल बौद्धतय्
 भाषया देन । थ्व विषय् मूलरूपं भाषा सम्बन्धी अथवा प्राविधिक
 विषय जूगुलि सामान्यतया मश्वीगुनं जुइफु । तर थ्वीकथं कनेगु कुतः
 जि याय् । थ्व नेपालभाषाय् मूल बौद्धतय् भाषया देन धेगु विष-
 यया खँ म्हायनेत जि ह्यापां सामान्य रूपं परिचय बी । अतलि
 मूल नेपाल धेपि सु खः धेगु कने । भाषाया दृष्टिकोणं मूल नेपाल
 धेपि सु खः ? अने जि धाय्थ्यनागु मूल बौद्ध धर्माति सु खः ? अने

मूल बौद्ध व मूल नेवास्तवगु मिश्रण अथवा छस्वा ज्वीगु ज्या गुकयं गवले गुरु कुल ? अले छस्वा जुवालि थोकल्लया नेपालभाषा गथे सरलीकृत रूप गुकयं ज्वलन व थोकल्लया नेपालभाषा थुल्लुगु बखतया दकसिबय् ह्यापाया अभिलेख, दकसिबय् ह्यापाया ज्वज्या गथेजुल धैगु खेयावारे सामान्यरूप धाय्थनागु दु ।

नेपालभाषाया खँ न्ह्यथनेबले नेपालभाषाय् गुतिन सफूत पिहां वयाच्वंगु दु व सफूत मध्ये धर्म सम्बन्धि सफूत करीब ४० प्रतिशत दु । कमल प्रकाश मल्लजु ध्वाना सफूया धलः धैगु सफू पिकया दिउगु बखतय् नेपालभाषाया सफू मध्येय् धर्म सम्बन्धि २७ प्रतिशत कयना तःगु दु । उकि धर्म सम्बन्धि सफूतीन बौद्ध व जैव छुटेयाना वय्कल कयना दिउगुली ९२ प्रतिशत बौद्ध धर्मया सफूत दु, बाकी ८ प्रतिशत जैव धर्मया सफूत दु । थ्व नेपालभाषाया प्रसंगया खँजुल । थयेहे नेपालभाषाया सफूती बौद्धधर्मया सफूत दुगुली थुकी ऐतिहासिक कारणत दु । अये जूगुलि बौद्धधर्मया सफू थोकल्लय् न नेपालभाषाय् दकसिबय् अप्पो पिहांवया च्वंगु तसकं हे लय्ताय्बहुगु खँ खः । नेपालभाषाया थोकल्लय् सफूत धर्मोदय प्रकाशन, धर्मकीर्ति बिहारया प्रकाशन, अर्थेत्तु व्यक्तिगत भक्तपिसं, आनन्दकुटी बिहार आदि अनेक संघ संस्था, व्यक्तिपिस पिकयाच्वंगु दु । अनं भाषा सम्बन्धी खँ ज्वीगु बखतय् नेपालभाषा सय्-बर्मा परिवारया भाय् खः अर्थात् अनार्य भाय् खः धैगु खेया सम्बन्धय् तस्सकहे खुलम खुल्ला धैये च्वंक मनुतय् दध्वी, सःस्युपिनि विषय चर्चा, वादविवाद जूगु खँ 'इनाय' पत्रिकाय् इलय् बिलय् खना । थुकी जित्तः तस्सकहे प्रभावित याःगु छता खँ फणीन्द्र रत्न वज्राचार्यजु इनायया ई २ त्याः १२ गु स "बिना आखःवा खँ 'धैगु छय् लेख चया दिउगु दु । उकी नेपाल भाषा गथे याना अनार्य भाषा जुल, नेपालभाषा गथेयाना हिन्दु किसिम यागु मखुत थ्व थ्वीकेहे मफुगु खँ जुल धका वय्कल

थ्व अनार्य भाषा खः वा अनार्य भाषा मखु धका सिधा मधासे वय्कल गथेयाना थये जुल धका थ्वीके मफुगु खँ खः धका धैदिउगु दु । वय्कल धैदिउगु छत्वाचा खँ जि थन न्यके मास्ते वः । वय्कल धैदिउगु दु- "जिगु मां भाय् संस्कृत व्याकरण अथवा आर्यभाषा मखुगु नेपाल भाषा जिगु मां भाय् । संस्कृत व्याकरणया किचलहे दायेके मज्यूगु जिगु नेपाल भाषा" अयेहे तु याना वय्कल धया दित "मातृभाषा कथं जि अनार्य, व्यवहार कथं जि आर्य । मस्यु गय्गय् थ्व धाय् फुगुहे खँ मखु, स्यूगुहे खँ मखु, सीके सय्के घासां गन बनाः सय्क वनेगु । अले हान वय्कल धया दी- "न्यने घासा स्वैके न्यं वनेगु । जिगुलायि सु गुरु जुया वीगु । जि आर्यसा, अनार्यसा ? थ्वहे थ्वीके मफुगु खँ जुल । बिना आखः न्ह्यापानं कीगु भाषाया अभिन्न अङ्गला ; आः जक थये जूवगुला ? थ्वनं सीके मफुगु खँ जुल । "थजगु किसिम वय्कल नेपाल भाषाय् आर्य व अनार्य अर्थात् संस्कृत मूल व संस्कृत मूल मखुगु किसिम यागु खँ नेपाल भाषाया दयुइ चर्चा परिचर्चा जुया च्वगु दु, थ्व छगु निर्णय मज्जीगु खँ ये ताय्का दीगु दु । अले थ्वहे सिसिलाय् खँ स्वाकित जि थन न्वचुइ मूल नेवाः भाषाया दृष्टिकोण मूल नेवाःत धैपि सु व मूल बौद्ध धैपि सु धैगु खँ न्ह्यथनेत स्वयागु खः । अले नेपाल भाषाया प्राचीनतम खँ सीकेत नेपाल भाषाया गुरुआतया खँ सीकेत नेपालया मूल बौद्धतय्गु इतिहास सीकेगु तस्सकहे आवश्यक जू । की नेपाल भाषाय् मूल रूप थौं कन्हय् नेवाःत जुया चर्चा मनुत मूल रूप भाषा कथ अनार्य अथवा सय् मूलयापि खः । लिपा थुकी बौद्ध मूल थपि आर्यत हिन्दु मूलयापि आर्यत थन दुहां वय ।

२. गोपाल-किरातवारे-

नेपालया इतिहासय् इस्वी पूर्व १००० निसं इस्वी संवत् १००

दं अर्थात् ११०० दं तक यन करीव द्रष्टुं, किञ्चित् दं तक अभिन्न
 रूपं ह्रस्वाः रूपं वसोवास याना च्वपि मनूत गुपि सँय मूलयापि
 खः, इपि मूल नेवाःत खः । थ्व मूलरूपं धयाच्चवनागु भाषाया दृष्टिकोणं
 थये धाय् माःगुया कारण छु धाःसा थौं कन्ह्य् भाषाया अध्ययन
 मनन जुया च्वंगु थ्व भाषाया अध्ययन मनन थौं कन्ह्य् भाषाया
 आधारं स्वे न्हापा सँय भाषा तुलनात्मक दृष्टिकोणं यज्वगु भाषाया
 आधारं थुपि थनयापि खः धँगु बिचाः न्हाथनिगु बिभिन्न सिद्धान्तत
 पिहाँ वःगु दु । उखतं भाषा सर्वेक्षण याःगु बखतय वारेन डालु ग्लोभर
 धेम्हसँ थन नेपालय प्रचलित बिभिन्न भाषाया स्वादिश घलःया आधारय
 हिसाव याना स्वःबले नेपाल भाषा सँदे पाखें थौं स्वया ई.पू. ५०००
 दं न्हापा थुखे न्हावःपि मनूत धका सकेत याःगु दु । अनं लिपा
 थौं कन्ह्य्या सँय भाय् व थौं कन्ह्य्या नेवाः भाय्या तुलनात्मक
 अध्ययन याना स्वतः धाःसा थौं कन्ह्य्या सँय भाय् व थौं कन्ह्य्या
 नेवाः भाय् बायावंगु करीव ई.पू. ३२०० पाखे लाःवगु क्यनातःगु दु ।
 अले नेपालय ल्हाइगु भाय् मध्ये दकसिबय् सत्तिगु भाय् चेपाङ भाय्
 नाप सत्तिगु भाय् नेवाः भाय् क्यना तःगु दु । चेपाङ भाषा ई.पू.
 २२०० दं न्हापा हे बाया वने धुकलः । अबले निसँ फरक उबी
 धुकलः । थ्व ल्याखं नेपाल भाषा भापीत ई.पू. २२०० वर्ष लिपा
 वंशावली संकेत याःगु ल्याखं ई.पू. १००० तक नेपाः गाले थ्यंकः
 वय् धुकलः । नेपाः गालय् ईसा पूर्व १००० दं तक थ्यंक बयालि
 गुगु गोपाल, महिषपाल, किरात धया च्वंगु दु थ्व संस्कृतं छंगु नां
 जक खः । वास्तवय् थ्व गोपाल धँगु संकेत याना च्वंगु शब्द सँय
 मूलया मनूत सा, म्येय् लहिपि मनूत जूगुलि उमित गोपाल, महिषपाल
 धका धाःगु सम्म खः । भाषाया मिखा स्वयंबले इपि आर्यमूलयापि
 मनूत मखु । तर लिपा दक्षिण पाखें आर्यमूल यापि मनूत च्वंवल ।
 थुकी बिभिन्न किसिमया सिद्धान्त पिहाँ बयाच्च्वंगु दु । तर भाषाया

दृष्टिकोणं धाय्गु जूसा सँदे पाखें विस्तार विस्तारं थन नेपाः गालय्
 वःपि थुपि मनूत गोपाल, महिषपाल, किरात धाःगु ल्याखं स्वथी
 फरक फरक जूगु ल्याखं स्वथीः नां जुल धँगु जिगु विश्वास दु ।
 अले थ्व नेवाःतय्गु मूल थाय् छु खः अर्थात् मूल रूपं नेवाःत धेपि
 सुखः, गय्खः धँगु बारे भिक्टर दोहर्ती धेहा छहा मिसां छगू लेख
 च्वंदीगु दु । नेपाः गाःया नेवाःतय् मूल धँगु बारे वय्कलं छगू
 लेख “हिमालयन एन्थ्रोपोलजी” धागु सफूती थौं स्वयां खुदं न्हो पिहाँ
 वःगु दु । उकी वय्कलं स्पष्टरूपं धेदिउगु दुकि नेवाःत धेपि थौं
 कन्ह्य् कोदारी गुगुया ६५०० फीट उचाई दु वथासं सँदेया दक्षिण
 पूर्व क्षेत्र अर्थात् सापो, थुकियात हिन्दुस्थान वय्धुंका ब्रह्मपुत्र घाइ व
 सापो खुसिया किनार किनारं जुया कोदारीया लं जुया नेपाः गालय्
 वःगु खनेदु धका वय्कलं बिभिन्न तथ्याङ्क बिचायाना धया दिउगु दु ।
 अनं लिपा वय्कलं स्पष्ट रूपं छु धेदिउगु दु धासा यदि नृत्तत्व
 शास्त्रया दृष्टिकोणं धाय्गु खःसा, नकतिनी गेल्लेनेर जु धया दिल कि
 वय्कलं नृत्तत्वया अध्ययन यानादीगु कथं नृत्तत्व शास्त्रया दृष्टिकोणं
 धाय्गु जूसा दोहर्ती धेहासँ स्पष्ट रूपं धेदिउगु कि नृत्तत्व शास्त्रीय
 दृष्टिकोण नेवाः तय् भारतीय मूल, हिन्दु धर्मावलम्बी अर्थात् बौद्ध
 धर्मावलम्बी धासां जिल तथा जाति प्रथा युक्त धका ध्वीके मज्जू ।
 थन जाति प्रथा धँगु नं मडु, थन हिन्दु बौद्ध धँगु नं मडु, थन
 नेवाःत भारतीय मूल यापि नं मखु । यदि थ्व नृत्तत्व शास्त्रया
 दृष्टिकोणं धाय्गु खःसा धका वय्कलं स्पष्ट रूपं धेदिउगु दु । थुगु
 किसिमं सँदेया दक्षिण पूर्व विस्तारं नेपाः गालय् मूल नेवाःत थ्यंक
 वल । उमितहे जि मूल नेवाःत खः धका धेच्चवनागु खः ।

३. मूल बौद्धतय् बारे

आः मूल बौद्धतय्गु बारेनं च न्हायने । मूल बौद्ध धाय्बले

कपिलवस्तु, अले मगध, कोशल, वैशालीयापि मनूत धाय् त्वनागु खः । अले भाषाया दृष्टिकोणं धाय्बले उपि अन गथेयाना ध्यंकवल धैगु खैय् भाषाया दृष्टिकोणं अध्ययन याय्गु बखतय् भारत व यूरोपया भाय् छगू हे, छस्वा दुगु भाषा खः । गथे कि अंग्रेजी, फ्रेन्च, रुसी, जर्मन भाषा घेदिसँ संस्कृत भाषा घेदिसँ छगूहे परिवारया भाषा खः, अर्थात् भारत व यूरोपया छगू भाषा दु गुगुकि ज्वःलागु ल्याखँ यको हे प्रमाणित ज्वी धुकुगु दु । गथेकि अंग्रेजी 'फादर' संस्कृतय् पिता, ल्याटिने पापा 'प, फ, ब' मध्ये वःगु शब्द प्रयोग जुया च्वंगु दु । अथे हे 'मदर' मां दाजु किजा धैगु भाइ अथवा ब्रदर । धैगु गुलिखे शब्द ज्वःलाः । थुगु किसिमं थ्व वैशाली अथवा कपिलवस्तु, देवदह थ्व क्षेत्रय् मूल बौद्धया रूप अर्थात् आर्यमूलया मनूत च्वंवगुलीनं कीसं इतिहास प्वीकेगु जूसा थुपि यूरोपया मध्य अथवा पूर्व यूरोपं वःपि छगू जाति खः । अन ई. पू. २५०० पाखे निसें उपि पूर्व पाखे स्वया बल । पश्चिम पाखे स्वया वःपि कीसं हिमाव याय् मखु । अले उपि हिन्दुस्थान अर्थात् पञ्जाव पाखे ई. पू. १५०० तक दुहां वय् धुकल । ई. पू. १५०० पाखे हिन्दुस्थान दुहां वःबले थौं कन्ह्या इरान त्वःताः बल । अन च्वंपिनि फारसी भाय् जुल । अन थुखे वःपिनि आर्य भाय् जुल । अन लिपा हिन्दुस्थान दुहां वःगु इलय् पाखे इमिसं वेद दय्कल, अर्थात् वेदया परम्परा दत । थज्वगु किसिम ई. पू. १५०० पाखे थुलि फीले जुजु वनकि ई. पू. ५०० दया इले तक थुपि थौंकन्ह्या अर्थात् न्हापाया मगध अथवा कपिलवस्तुया क्षेत्रय् ध्यंकवय् धुकल । थुगु प्रकारं व संस्कृत भाषा ई. पू. ५०० दया इलय् तक स्वंगू किसिमया संस्कृतया भिन्नता खने दत । छगू पूर्व पाखे नैवाङ्गु, छगू उत्तर पाखे नैवाङ्गु व छगू मध्य देशे नैवाङ्गु संस्कृतया विभिन्न रूपत पिहां बल । अथेहे रूपत पिहां वःगुली पूर्व पाखे नैवाङ्गुया पाखे विकास जूगु पाली भाषा ल्हाइपि छवः मनूत मगध, वैशाली, कपिलवस्तु, देवदह इत्यादि थासय्

च्वनाच्वंगु जुल ।

थुगु प्रकारं नेपाल भाषा भाषी थौं थुपि जुया च्वंपि खः थ्व नेपाल भाषा भाषीत पाली भाषा पूर्वज थुपि भाषा भाषीत खः । छेरेरिखे सँय् मूलयापि खः, मेलेरिखे पाली मूलयापि खः । नेवाःत छेरेरिखे पाली मूल यापि, मेलेरिखे सँय् मूल यापि खः । थुगु प्रकारं ई. पू. ५०० दै पाखे विभिन्न भाषात खने दःसां कपिलवस्तु, देवदह, वैशाली थ्व क्षेत्र ई. पू. ७००/८०० दै पाखे दय्धुकुगु संकेत दु । उबले किङ्गु महाजन पद, मगध कोशल इत्यादि राजतन्त्र, अथेतु शाकीय, कोलीय, मोरीय, लिच्छवी आदि विभिन्न गणतन्त्रत दत । आः कीसं स्यु कि भगवान् बुद्ध थनि २५२९ दै न्ह्यो महापरिनिर्वाण जुया विज्यागु ल्याखँ ई. पू. ६२५ सँ लुम्बिनी जन्म जुल, अन बुद्धया धर्म दत । थथे बुद्ध धर्म दसेलि बुद्ध धर्मया प्रचार प्रसार विभिन्न थासय् जुल । थौं कन्हय् कपिलवस्तु, देवदह आदि नेपालय् दुने हे लाःगु ल्याखँ बुद्ध धर्मया जन्म हे थन जुल घाःमां जिल । अथवा नेपाल व भारत दकले न्हापां बुद्ध धर्म शुरु जूगु देशत जुल । अन लिपा चीनय् ३ गुगु शताब्दी पाखे, श्री लंकाम् ३ गुगु शताब्दी पाखे सँदेमय् ५ गुगु शताब्दी पाखे, बर्माय् ५ गुगु शताब्दी पाखे ब्वलन । तर थौं थन नेपालय् च्वंपि मूलरूपं हे बौद्धत खः, शुरु निसँ हे बौद्धत खः थौं कन्हय् जीसं हनेगु २५२९ वैशाख पुत्ली महापरिनिर्वाण कथं माने याय् धुकुगु दु । थ्व परिनिर्वाण कथं माने याय्गु चलन बोधगयाय् प्राप्त जूगु अभिलेखया आधारं जक माने यागु खः । नेपालया महायान बौद्ध धर्म परम्पराय् बुद्ध वैशाख पुत्लि खुन्हु मखु जेठपुत्लि खुन्हु बूगु सिद्धान्त चलन चल्ती दु । तर थौं कन्हय् व नं मध्या वन । न्हापा न्हापा बुकिया चलन दुगु खः । बुकिया ज्वलन्त उदाहरण रूपं धाय्गु खःसा निष्ठानन्द

वज्राचार्यजुं चव्या दिउगु दु कि बुद्ध जेष्ठपुल्लि खुन्ह जन्म जूगु
वय्कलं व्यूगु हिसाब ल्याखाय् बले ईस्वी ७०० दैन्हावः बुद्ध जन्मे जूगु
संवत् विद्या दिउगु दु । थ्व नेपाल संवत् १०३४ सं प्रकाशित जूगु
सफुती वय्कलं अथे चव्या दिउगु दु । थ्व विद्याः याय्गु बखतय् उदाहरण
कथं वय्कलं धया दिउगु खं थन स्पष्ट रूपं धाय् मास्ते वः छाय्
घासां थन मूल बौद्ध धर्म कोसं थौं कन्हय् माने याय्गु परम्परा
धर्मादित्य धर्माचार्य ने सं १०४० सं शुरू याता दिउगु खः ।
ने सं १०४० सं नेपाःया बौद्धतय्त संगठित याता थौं कन्हय्या
ल्याखं बुद्ध धर्म मानेयाय्गु चलन हया दिउगु खः । व स्वया न्ह्यो
ने सं १०३४ सं प्रकाशित जूगु ललित विस्तर सफुती थथे धया
तःगु दु । न्हय्गु परिवर्तं सिध्दगु बखतय् "इति श्री ललित विस्तरे
जन्म परिवर्तौ नाम सत्तमोद्धाय समाप्त कलिगत वर्ष २००० जेष्ठ
शुक्लया पुल्लि पुष्य नक्षत्र खुन्ह श्री भगवानं अवतार कथा विज्यात ।
ने सं १०३० साल सं कलिगत वर्ष ५०११ जुया चवन । बाकी
याताया वर्ष २६११ दत्त धका लोक पिसं सीकाः भगवानया भजन
या" अले जि न्हाच धया कि मूल बौद्धत धयागुली बुद्ध जन्म जूगु
थाय् लुम्बिनी, अथेतुं कोलीय शाकीय तय्गु थाय् कपिलवस्तु, देवदह
अथेतु बुद्धत्व प्राप्त यागु थाय् मगध, उरुबेल, धर्मचक्र प्रवर्तन यागु
थाय् वाराणसी अथवा मगध व कोशलया दयुइ महापरिनिर्वाण जूगु
थाय् कुशीनगर अथवा मल्ल राज्य । थ्व फुक्क क्षेत्रय् च्वपि मनूतय्त
जि मूल बौद्धत धयागु छः ।

४. नेपाःगालय् मूलबौद्धतय् आगमन-

अनं लिपा थ्व मूल बौद्धत वथेजुया थःगु क्षेत्रय् ई पू ६००
दै सं भगवान् बुद्धया इलय् बालाक च्वनाचर्चबले कोशलया शुभ

घाहा जुजुं कपिलवस्तु आक्रमण याताः कपिलवस्तु छवस्त जुल । थ्व
ई. पू. ५४२ पाखेया खं खः । भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण उवोगु
२ दै न्ह्यः ई. पू. ५४२ सं कपिलवस्तु छवस्त जुल । अथेतुं वैशाली
गणतन्त्रयात खतम याता थिल । शुक्ल देश देशहे खतम जुया वसंलि
अन च्वपि मनूत विस्तारं पहाड पाखे दुर्हावल, बहे ऊबलय् नेपाः गालय्
वःगु खः । वैशाली, कपिलवस्तु, देवदहया मनूत नेपाःगालय् वय्धुंका
इमिसं संकेत याता तःगु छुं खं घासा दु । लिच्छवित थथे नेपाः
गालय् दुर्हा वल । अले गोपाल वंशावली नं छु खं सी दु घासा
थन न्हापा वैशाली पाखे सुपुष्प धंहा वःगु खं हित नारायण का ज्यूं
लिच्छवितय् बारे च्वंदिउनु अनुसन्धान-प्रबन्धय् न्हाथना दिउगु दु ।
गोपाल वंशावली नं थ्व खं न्हाथना तःगु दु । तर नेपालया इतिहासया
खं विद्यायाता स्वयंबले सुपुष्प धंहा थन वःगु दुसां वयसाथ जुजु
जूगु खं पत्याः याय् बहः मजू । अथेहे कपिलवस्तु, देवदह, वैशाली
क्षेत्रं बौद्ध अभिलेखय् कथातःगु ल्याखं ग्वलय् बृजिक रथ्या धंगु
छगू थाय्या नां वःगु दु, मुगु बृजितय्गु लं धंगु थुनिया अर्थ खः
धका इतिहासकारतय्सं अर्थ छथाना च्वंगु दु । उकिया मतलव
बृजित नेपालय् दुर्हा वःगुया प्रमाण थ्व खः धका इतिहासकार-
तय्सं धया च्वंगु दु । अथेतुं याता न्हापा थ्व यं देया नां कोलिग्राम
खः । लिच्छविकालय् कोली धंपिनं देवदह पाखे वःपि कोलियत खः
धका इतिहासकारतय्सं धयागु याता वःगु दु । अथेतुं याता थौंकन्हय्
ग्वलय् नवालि धंगु छगू थाय् दु । तर थौं कन्हय् नवालि छालकि
सुनानं थुइमखु, जयवागीश्वरी धाय्माः । जयवागीश्वरीयात थौंकन्हय्
अन च्वपिसं नवालि धाई । लिच्छवित थन नवालि व भासय् 'नवगृह'
धका छखा न्हूगु छं दयकुगु जुल । थ्व खं अभिलेखय् नं वःगु दु ।
व 'नवगृह' खंयः स्पष्टयं मध्यकालम् बहा नवगृहया भासय् नवघर
नवहर नां जुवा वःगु दु । थौंकन्हय् नेपाः भासं नवालि धाई ।

अनं लिपा अन पांगा पाखे नःगां धैगु छगू थाय् दु । थ्व नःगां अभि-
 लेख्य वःगु नवग्राम धैगु रक्ता नःगां जूगु खः धैगु खँ शंकरमान
 राजवंशीजुं प्राचीन नेपाल धैगु पत्रिकाया ५८ अंकय् छगू जय पल्लिका
 गांया बारे परिचय बिउगु सिलसिलाय् न्हयथया दिउगु दु । थजःगु
 किसिमं उवले नव नव अथवा न्हू न्हूगु दय्कुगु खः, नवग्राम, नवगृह-
 थौंकन्ह्य नेवाः भासं थःगुहे किसिमं नःगां नवालि आदि धाय्गु
 यात । अथेतुं याना तेवाहालय् लुया वःगु लिच्छवि अभिलेखय् छह्य
 शाक्य भिक्षु प्रियपालया नां लुया वःगु, चाबहिली लुया वःगु छगू
 अभिलेखय् छह्य शाक्य भिक्षु बन्धुभद्र धैगु नां वःगु दु । अथेतुं
 अमेरिका क्लिभलाय्ण्डय् भगवान बुद्धया छगू मूर्ति दु । व मूर्ति
 ईस्वी सन् ६९१ यागु अवसंत ७ गू शताब्दीयागु नेपाःया यलं
 यंकुगु छगू मूर्ति दु । व मूर्ति शाक्य भिक्षुनी परिशुद्धमति धैह्यसं
 तःगु खः धैगु खँ थौंकन्ह्य प्रामाणिक रूपं इतिहासय् च्वया तःगु
 दु, कलाया इतिहासय्, नेपालया इतिहासय् धाय्गु, च्वय्गु याना
 वया च्वंगु दु । थुगु किसिमं थुपि नेपाःदुने दुहां वल ।

५. लुम्बिनी-निग्लिहवाय अभिलेखया भाय्-

आ छको हानं लुम्बिनी पाखे वोने । लुम्बिनी भगवान बुद्ध
 जन्म जूगु खः धैगु खँ १८९६ पाखे फुहरर धैह्यसं आलाक पता लगे
 याय्न्हो लुम्बिनी गनला । धैगुखँ स्पष्टरूपं सीमदु, बादविवाद जुयाच्वन ।
 तर लिपा भगवानबुद्ध जन्म जूगुथाय् लुम्बिनी लुवावोगु खँ अशोक
 स्तम्भं सीहत । उगुअत्रय् कपिलवस्तु अर्थात् लुम्बिनी, निग्लिहवा,
 गोटीहवा स्वंगू थासय् शाक्यमुनि, कनकमुनि व फक्रुद्ध बुद्ध स्वहो-
 सिगु अस्तित्व दुगु खँया संकेतयाना अन अशोक स्तम्भ दु । गोटी-
 हवा धैगुथासय् अशोक स्तम्भय् चोयातःगु छुहे सीमदये धुकल ।

निग्लिहवाय् च्वयातःगु हे दु । कनकमुनि बुद्ध दुगुखँ व लुम्बिनी
 शाक्यमुनि बुद्ध जन्म जूगु थन न्हयथना तःगुदु । थ्वखँ जुल थौं
 स्वयानं २२३३ दँ न्हः ईस्वी पूर्व २४९ पाखे अशोक अन बया
 च्वकाथकुगु खँ । वबले अशोकया राज्याभिषेक जूगु २० दँ दुगु खः ।
 अले अशोक स्तम्भय् च्वयातःगु भाषा खः पाली प्राकृत । अशोकं
 सामान्यतया गनगन छुछु भाषा नोवाय्गु चलन दु बहेवहे भासं
 अभिलेख च्वय्गु यानातःगु दु । अशोकं व त्याखं पाली प्राकृत भासं
 च्वकुगु खँ धैगु कीम धाय्कु । उकी संस्कृतया 'प्रिय'यात पिय
 गथेकि देवान पिय । अथेतुं याना संस्कृतया तालव्यवर्णं दक्षिणयात
 दमिन वपंयात वस अथेतुं याना राज्ञेन धाय्त लाजिन, शाक्यमुनि
 धाय्त सक्कमुनि, चतुरदश धायेत चोदस, थुजोथुजोगु शब्दत प्रयोग
 जुयाच्वंगु दु । गुगुशब्द प्रयोग जूगुया खं कीसं नेपालभाषाया इतिहास
 मामां वनेगू खःसा मूल बौद्धतय्गु पाली प्राकृतया प्रभावं बहनीगु
 शब्द मदय्का छ्वेगु पाली स्वभाव, अथेतुं याना 'र' व 'ल'या भेद
 मदय्कीगु स्वभाव, अथेतुं याना 'श, ष, स' स्वंगू मध्ये छगः जक
 छ्यलीगु स्वभाव, अथेतुं याना छुं आखः ह्यःने व ल्यःने तंका
 छ्वय्माल धाःसा वयात महाप्राण रूपं छ्यलीगु स्वभाव नेपालभाषां
 लिपा ज्वनावल । थ्व नेपालभाषाय् दुहांवोगु प्रभाशाली प्राकृतया
 देन खः, उमिसं व्यगु देन खः ।

६. लिच्छवि अभिलेखय् खनेदुगु संस्कृत मखुगु खंग्वः -

आःथ्व मूल बौद्ध तय्गु भाषावारे खंहाये । थुपि गथेयाना
 नेपाःगालय् वयाः नेवात जुय्त मिश्रण जुल धैगै खँ ह्यथने ।
 ई. पू. १००० दंसिं ११०० दंया दुने थन, गोपाल, महिषपाल
 किरात, नांयापि इतिहासं क्यनातःपि, नां छुनातःपि संय् मूलयापि
 मनूतय्सं शासन यानाच्वंगु इलय् थन नेपाःगालय् ई. पू. करीव

५०० वं पाखे देवदह, कपिलबस्तु, बैशाली पाखे छपुचः मनूत थन वल । इमित बोद्ध धैदिसं वा मेगु धैदिसं । इपि मूल रूपं बोद्ध खः । मेमेगु धर्माबलम्बीत नं दु । इपि थन दुहांवल । तर नेपालया इतिहासय् जयदेव प्रथम धैह्यास्यां पूर्ण रूप लिच्छवि शासन कायम यात धैगु संकेत दु । व खँ पशुपतिह जयदेव द्वितीय धैह्यास्यां तःगु शिलालेख प्राप्त जुगुली चवया तःगु दु- जय देव प्रथमयात “विजयिनो जयदेव नामन” त्याकुम्ह जयदेव धका संकेत याना तःगु दु । अथेहे याना मानदेवया तापा बाज्या वृषदेवयात “सुगत शासन पक्षपाती” धका किया तःगु दु । मानदेवया तापा बाज्या गुह्य मानदेव धैह्या नेपालया इतिहासय् प्रामाणिक रूपं न्यागु शताब्दी पाखे दुहा खः । व वृषदेवयात राजोतम सुगत शासन पक्षपाती भगवान बुद्धया लैपुइ जूहा धका घया तःगु दु । थुगु प्रकारं नेपालय् लिच्छवि शासन ईस्वीया छगू शताब्दी पाखे पूर्ण रूपं लिच्छवि शासन कायम ज्वी न्ह्यः ईस्वी पूर्व ५०० व ई. पू. १०० दैया दुने अर्थात खुसः दैया दुने थुपि जातिया दश्वी मिश्रण जुल अथवा शासनया लागि त्वापु नं जुल ज्वी । वहे कारणं अभिलेख त नं मदु छु प्रमाण त नं मदु । तर लिपा लिच्छवि कालय् गुलिनं अभिलेखत तल उकी २०० ति अभिलेख लुया वःगुली संस्कृत मखुगु भाषाया करीव निसःत्या शब्दत दु । व २५० शब्द संस्कृत मखुगु भाषां चोया तःगुदु । व संस्कृत मखुगु भाषा धाय्गु वखतय् संय् मूल यागु व संभवतः पाली मूलयागु खः । वहे त्याखँ संय् मूल व प्राकृत मूलयागु शब्दतबारे डा. कमल प्रकाश मल्ल जु ‘कैलाश’ पत्रिकाय् विश्लेषण याना न्हयना दिउगु दु कि बेकलं मागधी मूलयागु करीव ४७ गः शब्दत दु धका सूचि बिया दिउगु दु । १४७ शब्द दुगु खेय् वय्कःया धापू कथं पूर्वी प्राकृत अथवा मागधी अथवा अर्धमागधीयागु ज्वीमा, गुकि मूर्धन्य वर्ण ‘टठडडण’ आखः यको प्रयोग जुया च्वंगु दु । अथेतु

याना आखः डबल ज्वीगु स्वभाव स्वना तःगु दु । व शब्द पाली अथवा मागधी मूलयागु शब्दत थव भाषा गुलितक अभिलेखय् अंकित जुया च्वंगु दु धैगु खँ व बलम्बु, नारायण चौर, व थन लगमय् प्राप्त जुगु खः । उकिया मतलब खः थव क्षेत्रय् उपि मनूत दकले न्हापां च्वंवल । अथवा कोली धापि च्वंगु देसया न्हापाया नां हे कोली ग्राम जुल । थव अभिलेख संकेत याः थव पाली मूलयागु शब्दया अर्थ पत्तालगे मजू । तर भाषाया अध्ययनया सिलसिलाय् थज्वःगु खँ धका अन्दाज याय्ज्यू । थव पाली मूल मागधी मूलयागु धकाः ४७ गू शब्द गुगु बिया दिउगु दु उकियात थन नेपालया नृतत्वशास्त्री डोरबहादुर विष्टजु थव खस मूलयागु जुइफु धका लेख चवया दिउगु दु । थव तस्सकं अजुचाया पुगु खँ खः कि थौं तक खस प्राकृत धैगुया अस्तित्व हे स्वीकार याय्मफुनि । नकतिनि क्रिदं नीदं न्ह्यो निसं जक थव नां छचलेगु चलन वया च्वंगु खः । तर व ४७ गः शब्द खस प्राकृतया ज्वीमाः धका खस धैपि नं थः यथाय् चाहिला ज्वीपि थुज्वयुज्वगु खँ न्हयना धया दिउगु दु । थव खँ वय्कलं यासुहिरी नागानो धैम्हस्यां सम्पादन याःगु आन्ध्रोपोलोजिकल आयण्ड लिङ्ग्वीष्टिक स्टडिज अफ द गण्डकी एरिया (Anthropological and Linguistic studies of the Gandaki Area) धैगु सफुती प्रोसेस अफ नेपालाइजेशन (Process of Nepalisation) धैगु छगू लेखय् न्हयना दिउगु दु ।

थुगु प्रकारं लिच्छवि अभिलेखय् लुयावःगु व शब्द तय्गुबारे विवाद पिहां वल । धायें विचायाना स्वय्गु खःसा थव मागधी प्राकृत मूलयागु जुइफुगु खँ ऐतिहासिक स्वापू स्वयंबले खने दु । अले लिच्छविकालय् थज्वगु प्रकारं २५० शब्द लुया वःगुली ५० गःति मागधी प्राकृत अथवा पाली प्राकृत यागु व २०० गःति संय् मूलयागु खनेदु । अले नेपाली अजुचायापुगु छगू स्वभाव गथे वयाच्वन धासा

लच्छि न्ह्यः जगदीश चन्द्र रेग्मीजुं चवपादिउगु छपु लेख्य “एउटा अज्ञात भाषाका अनौठा केही शब्दहरू” शीर्षक बिया थज्जःगु गजवगु छगू भाषा लुया वःगु दु धका गजव ताय्का वय्कल न्ह्यथना दिउगु दु । थथे हे अजूचायापुगु खँ धैथे च्वक नेपाली भाषाय् प्रयोग उवीगु थथे चलन जूगु कारण छु धका स्वया न्हापायागु भाषा वैज्ञानिक अध्ययन बांलाक मजुनीगु व नेपाल भाषाया प्राचीनतम रूप वारे बांलाक अध्ययन मनन जुया प्रचार प्रसार मजुनीगुलि थथे अचम्म थै गय्थे न्ह्यथनेगु चलन वया च्वंगु खः । अले बांलाक अध्ययन याना वनेगु, स्वय्गु ब्रह्मतय् थ्व लिच्छवि अभिलेखय् थौं कन्ह्य् अचम्म चाइगु थ्व शब्दत सँय् मूल यागु नेपालय् विकसित जूगु थौंकन्ह्य् धाय्गु खासा पूर्व नेवाःतय्गु भाय् खः । अले पुलांगुपहः ल्यंका तय्गुली खुसिया नांत तस्सकंहे तःधगु प्रमाण खः । डा कमल प्रकाश मल्लजुं खुसिया नां सम्बन्धी छगू लेख च्वया दिउगु दु । व लेख ‘सिनास’ या पत्रिकाय् प्रकाशित जूगु दु । उकी वय्कल ३५ गू खुसिया नां व्यंगुली ३१ गः सँय् मूलयागु न्ह्यथना दिल ४ गः जक आर्यमूल यागु शब्दत दु । व ४ गः आर्यमूलयागु शब्द खः - वाग्मति, गुकियात थौंकन्ह्य् वाग्मति घाइ, मणि मति, हिम नदी व बृहन्नदी थ्व ४ गः जक लिच्छवि अभिलेखय् आर्यकरण जूवन । मेगु फुकं ३१ गः नां संस्कृत मखुगु अथवा चिनिया-सँय् मूलयागु भाषां च्वया तःगु दु । थ्व खँ वय्कल बांलाक न्ह्यथना दिउगु दु ।

७. सँय् बर्मा मूल व आर्य मूलया भाषाया सम्मिश्रण

आः जि जाति रूपं सँय् मूल व पाली प्राकृत मूल यापि मनू तय् बिचे सम्मिश्रण उवी धुंका भाषा गय जुल धैगु खँ छक न्ह्यथने । थ्व भाषा गथे जुल धका बिचायाना स्वय्गु ब्रह्मतय् की नेपाल भाषाया

स्वभाव किरातकालय् थथे न्वी धका निगूम्बंगू भाषा तुनना यानास्वत ताःसा थथेज्जी धका धाय्फु । थजःगु सिद्धान्त दु । अयेयाना दय्के ज्यू । छगू उदाहरण रूपं धाय् कि थौंकन्ह्य् ‘खुसि’ धाय्गु चलन दु । तर थ्व खुसि धैगु शब्दयात बिचायाना स्वतधासा थ्व पुलांगु सय्भासं थ्वैत क्लुङ् धाईगु अथेनंतुं पुलांगु चिनिया भाषाय् ‘क्लुन्’ धाईगु ल्याखं थ्व शब्द खु धैगु शब्द ल्हापा ‘क्लुङ्’ वा ‘क्लुङ्’ खः धैगु सीदु । क्लुङ् धैगु शब्दपाखें अथवा वागः वागः आखः छ्यलीगु किसिमयागु भाषायागु क्लुङ् धैगुशब्द पासे व ‘क्’ यात ‘ख’ यानाबिल । चिनिया भाषाय् क्लुन्, सय्भाषाय् ‘क्लुङ्’ व नेपालभाषाय् ‘खु’ थ्व धाय्गु ल्याख कीसं छु बिचाःयायेफु धाःसां स्वंगु चीनया आधारं पुलांगु भाषा स्वंगू भाषायात स्वाइगु शब्द ‘क्लुङ्’ खःधका धाय्फु । धयागुया मतलब छु धाःसां थौंकन्ह्य् नेपालभाषाय् ‘खुसि’ व लिच्छवि अभिलेखय् खु दु । थ्व लिच्छवि अभिलेखय् खु धका छ्यःसांतवि नेपालभाषाय् थ्व ‘प्रिङ् प्रङ्’ थजःगु किसिमया ह्वनाआखः यको दुगु भाषा खः धैगु प्रमाण चीन व संग् भाषाया थ्व क्लुङ्, धैगु आखलं प्रमाणित याः । छाय्धाःसा थ्व शब्दत छगूहे भासं वःगु खः । थुगुप्रकारं क्लुङ् क्लुङ् जुल । अले ल् मदय्काः खु यानाबिल । थजःगु किसिमं जुगु खः धैगु खँ थ्व छगू जक मखु मेगु यको दसु बिया धाय्फु ।

अथेनंतुं याना छगू मेगु शब्द विभिन्न भाषाया पाखें बिचाःयाना स्वय्गु ब्रह्मतय् अथवा सँय् भाषा अथवा मेमेगु भाषां बिचायाना स्वय्गु ब्रह्मतय् लिच्छवि अभिलेखय् छगू शब्द व गू दु ‘छो’ ‘छोगु’ धैगु शब्द बिचायाना स्वय्गु ब्रह्मतय् न्हापा न्हापा छो थैगु उवीमा धैगु संकेत वः । जि थ्व उदाहरण बीयागु मतलब छु खः धासा नेपाल भाषा व्हना सैगु संयुक्ताक्षर प्रधान भाषा खः किरातकालय् । किरात कालय् नेपाल भाषा संयुक्ताक्षर प्रधान भाषा खः । खोप्रिङ्

युज्वगु पिङ्गपाङ्ग गुगु विभिन्न वंगु संयुक्तक्षर प्रधान भाषा खः ।
 अथे जूगु तिम्ति थ्व नेपाल भाषाया प्राचीनतम स्वरूप ह्यसीकेगु खः सा
 नेपाली थौकन्ह्ये लिच्छवि कालया खंग्वःयात अजूचायापुगु भाषा
 खः घका नां छुना लेख च्वयगु गुगु परम्परा वःगु खः थ्व वय्मागु
 ज्या मदु । छाय् घका धाःसा थ्व स्वाभाविक खः । अले थज्वगु
 किसिमं संयुक्तक्षर प्रधान जूगु भाषायात संयुक्तक्षर प्रधान मजूगु
 भाषा याना व्यूगु मूल बौद्धत नेपाःगाल्य् वसेली इमिगु संगतं
 थुजोगु फुक मदय्का बिल । अले नेपाल भाषा थज्वगु किसिमं
 सरलीकृत जुल कि नेपाल भाषा हे मखुथे जूवन । थज्वगु
 स्थिती लाना आः नेपाल भाषा मखुथे हे जूवन । अले पुलांगु नेपाल
 भाषाय् संयुक्तक्षर शब्दत आपाहे प्रयोग ज्वीगु चलन दु । गथे कि
 थ्व खुलुङ्ग धाःगु जुल, लेम्बटी धाःगुनी लेल धंगु दत । न्हापा लेलेयात
 लेम्बटी धाङ्गु । अले हाम्पिङ्ग धाःगु शब्द हामपि जुल । खोप्रिङ्गया
 खवप जुल । प्रिङ्ग आखः पि, प जुल । थ्व न्हासं थ्वंगु आपा
 स्वभाव दुगु भाषा ख । संयुक्तक्षर प्रधान जूगु भाषा खः धंगु खँ
 सी दु । अनं आः थ्व स्वभाव छु धाःसा संयुक्त वर्णयात लोप
 याना बीगु ख । थ्व त्वाखँ थन थौकन्ह्य्या नेपाल भाषा तयार
 ज्वीत संयुक्त वर्णयात लोप याना बिल । लिच्छवि कालं निसं
 संकेत वलकि थनथाय् लाक न्हापाया पुलांगु रूप मदया वन न्हे ।
 तर अथेहे 'र', 'ल' भेद मदुगु संस्कृतया सूत्र दु 'र,ल,यो,र,भेद' ।
 तर अन र ल यो र भेद आपाहे दु । तर सामान्य तया प्राकृत
 भाषाय् 'र', 'ल' भेद आपाः मदु । नेपाल भाषाय् नं मदु । अथेतुं
 याना स्वंगः ग, ष, स मदयाः छगः जक बाकी जुल व महाप्राणी
 भवन जुल । युक्थं, स्तम्भ या 'त' यात 'थ' यानाः थम याना
 बिल, स्तूपयात 'थुवे' थाल, थौकन्ह्य् थूर धाङ्गु । थज्वगु
 प्रकारं महाप्राणी भवन जूवन । अले छगू खँ छु धाःसां
 प्राकृत भाषा नेपाल भाषाय् दुहाँ वःगु छगू स्वभाव दम्त्य अथवा

मधेन्य "त,थ,द,घ,न" थ्व आयःयात स्वर्ण संवर्षी अर्थात् 'च,छ,ज,झ,
 ञ' याय्गु स्वभाव दु । थ्व स्वभाव नं जिगु बिचारं पाली प्राकृत
 भाषाया समिभ्रणं थुमिगु संगतं याना थ्व नेपाल भाषाय् दुहाँ वःगु
 खः । गथेकि थथे जूगुलि प्राकृत कालय् 'उद्यान' पाखें 'उज्जान' जुल,
 पुलांगु भाषाय् 'उकान' दु । अथेतुं याना कीसं पञ्चमील काय्गु
 बखते "सुरामेरयमज्जपान पमादट्टान" धागुली 'मज्ज' धागु शब्द 'मज्ज'
 पाखें 'ज्ज' जूगू ख । अथेतुं याना छ्यान धंगु शब्दयात प्राकृतय् 'कान'
 धाई । नेपाल भाषां विद्या लक्ष्मी' धाय्ता ज्यामछिसा 'विज्यालक्ष्मी'
 धाई । अथेतुं पति धाय् पलेसा पति धाई । नेपाल भाषाय्
 थज्वगु विभिन्न स्वभाव दु । गूगु पाली संस्कृतया संगतं थौं स्वया
 नं करीब निदोदं न्हापा निसं बलना वःगु स्वभाव खः । अले थथे
 विभिन्न किसिमं पाली प्राकृतया संगत जुया वया च्वंगुलीं नेपाल
 भाषा सरलीकृत जुजुं वल । अले कीसं ऐतिहासिक रूपं बिचाः यायेगु
 बखतय् नेपालय् गुलिनं नं अभिलेख त प्राप्त जुल व फुकं संस्कृत
 भासं मुकं छाय् जुल धंगु खँ नं बिचारणीय जू । छाय् घकाः
 धाःसा ई. पू. छगू शताब्दी पाखे अर्थात् ई. पू. १०० संवत्या दुने
 जक संस्कृतं अभिलेख च्वया तःगु दु । व स्वया ह्यः हिन्दुस्तानय्
 नं संस्कृतं चोया तःगु थदु । अनं लिपा व स्वया न्ह्यो गुलिनं दु
 प्राकृत भाषां जक दु । ई. पू. न्यागु शताब्दी तकया अभिलेख कथ
 प्राकृत भाषाया उदाहरण प्राप्त जू । ई. पू. स्वंगु शताब्दीयागु अभि-
 लेखना सकसिनं सिहेस्यू । थुगु प्रकारं प्राकृत भाषाया स्वभाव न्ह्याना
 च्वंगुली थन पेशावरया शालातूर धंगु यासय् पाणिनि ग्रन्थ छह्य
 संस्कृत व्याकरण जन्म जुसेलि वं छगू संस्कृतया व्याकरण दयेकल ।
 व व्याकरणं याना संस्कृत भाषा थुली प्रचार प्रसार जुल कि संस्कृत
 बिद्वानतय्गु भाषा जुया लिपा मगध पाटलीपुत्र आदि यासय्
 तस्सकहे धाय् बीगु चलन दया वल । अले इस्वी स्वंगु
 शताब्दी तक प्राकृत भाषा च्वय्गु चलनहे मदया वन । थुगु इलय्

मगध पाखे, पाटली पुत्र पाखे अथेनंतुं नेपालय नं संस्कृतयात महस्व वियायन, विद्याया मूल अध्ययनया विषय संस्कृत जु वन । थुकियाना संस्कृतं अभिलेखत तः गु खः । अथे जुयानं प्राकृत भाषा व प्राकृत मखुगु भाषाया न्हापांनिसे चलन चलिगु शब्दत थन सौभाग्यवस अभिलेखन जुल । थुकिया आधारं कीसं पुलांगु खं स्वीके माः गु दु ।

८. ल्हूगु नेपालभाषाया उदय

आः थुगु प्रकारं कीगु नेपालभाषाय सरलीकृत जुया विभिन्न रूपत वल । व वःगुली आः नेपालभाषय आर्यमूलया भाषा ल्हूगु परिवर्तन ईस्वी संवत् १०गू शताब्दी पाखे १गू, १०गू शताब्दी पाखे ल्हूल्हूगु भाषात यक्कोहे पिहां वल बंगाली, मराठी, हिन्दी नेपाली, थ्व फुक्क विभिन्न भाषात पिहां वगु कारण खः— संस्कृत भाषा विस्तारं स्यनाबना चोन । संस्कृतं कःपाय् मफुत । अथे जुसेलि ल्हूल्हूगु भाषात पिहां वल । ल्हूल्हूगु भाषात पिहां वगु सिलसिलाय् नेपालभाषायनं ल्हूगु जागृति वल ल्हूगु नेपालभाषाया जन्म जुल । ल्हापां यागु किसिमं जन्म जुयाच्चंगु वखतय् क्रिया शब्द प्रयोग जुयाच्चंगु गननं दसि महुनि । लिपा नेपालभाषाया शुरुआत नेपाल संवत् शुरु जूगु इलेपाखे जुल । नेपाल संवत् २३५ या छगू ताडपत्र अभिलेख यलय् उकुवहालय् लुयावगु दु । गुगु मुक्कं नेपालभाषां च्वयातः गु खः । थुगु प्रकारं पाली, प्राकृतया स्वभावं गुगु सरलीकृत जूगु खः उकीनं ल्हूगु नेपालभाषा जन्म जूगु वखतय् नेपालभाषाया छगू ल्हूगु स्वभाव ब्वलन । थ्व न्हूगु स्वभाव मध्येय् दकसिबय् न्हापां ब्वलंगु स्वभावत मध्ये छगू 'त, थ, द, घ' मूर्धन्य वा दन्त्य वर्णयात न्हू नंवाय्मा, थुजोगु वर्णयात उक्षिप्त वर्ण धाई । उक्षिप्त वर्णकयं प्रयोग याय्गु स्वभाव तसकंहे व्यापक जुयावल । थुक्यं व्यापक जुयावल कि इमिसं कीसं त्रिपिटकय् पिटक धेगु शब्द गुगु दुगु खः, पिटक माने वाकस, व वाकसयात

न्हूगु नेपालभाषा ब्वलंगु इलय्लावक 'त, थ, द, घ' यात 'न्ह' याना वीगु स्वभावयाना व 'पिटक' धेगु शब्दयात 'पिन्हा' यानाबिल । थ्वयां लिपा थौंकन्हय् कीसं 'पिला' धाय्गु चलन याना वयाच्चना । थौंकन्हय् कीसं पिला धेगु शब्द पिटक पाखें वःगु शब्द खः । थ्व न्हूगु नेपालभाषा जन्मजूगु इलय् 'त, थ, द, घ' फुक्कयात 'न्ह' याय्गु स्वभाव कयं थथे जूगु खः । थुगु इलत् संस्कृतया 'चेटक' यात 'चेन्ह' यानाबिल अथवा 'चेघ' यानाबिल । लिपा कीस वंत चेद अथवा चेल याना थौंकन्ह 'च्यः' धाय्गु यानाच्चना । अथेनंतुं याना न्हापा माकःयात संस्कृतय् 'मकंटक' धेगु शब्द दु । थ्वहेईलय् लावक नेपालभाषीं 'त' यात 'न्ह' याना मकन्ह अतंलि मकरयात थुक्यं माकन्ह, माकल याना थौंकन्हय् माकः जुल । थुलिजक मखु कीसं थौंकन्हय् गुगु वखुं व चखुं घयावया च्वना थ्व वखुं व चखुं शब्दया अध्ययन याना स्वतधासां सय् मूल व पाली अथवा प्राकृत मूल-यागु निगुलि व्हनातागु शब्दत खः । कीसं वखुं, चखुं वर्गया भाषायात सय् मूलया भाषां धायेगु खःसा गथेकि बर्मीभाषां 'खुई' धाई, कुकिभाषां 'खु' धाई, नेपालभाषां 'खुनि' धाई । तर वखुनिधेगु प्रत्ययरूपं जक च्वन । अले उकि न्हयो व खुनिधेगु अथवा वखुं, चखुं, वर्गयात खुनि धाय्गु ज्यामछिना 'चखु' अथवा संस्कृतयागु 'चटक' पाखें 'चन्ह' याना 'चखु' यात । थुकी सय् मूलयागु खुनि व संस्कृत मूलयागु 'चन्ह' या 'चल' बाकी तथा 'वखु' जूगु खः । अथेहे (पारा) बतया 'बन्ह' 'बर' 'बरखुनी' अले 'वखु' जूगु खः । थुक्यं शब्द 'ल्हाः' ल्हापां 'ला' जकजुल लिपा संस्कृतं बोलंगु 'हात' खानाः 'ल्हाः' जुल । अथेनंतुं 'ता' जक धासां गाः, 'तापु' नं धाः । संस्कृत पुलं वःगु 'पु' जुल व 'पू' याना 'तापु' जुल । थुजोगु शब्द आपालं कीसं स्वीके फे । अले 'इ' व 'उ' आखःयात 'ओ' अथवा 'ए' यानावीगु स्वभाव तसकंहे ब्वलन । थ्व 'इ' 'उ' यात 'ए' व 'ओ' याना छ्यलीगु स्वभाव खः । थ्व छ्यलीगु स्वभाव दारे

अलगहे लिङ्गदीष्टिक सोसाइटी छगु पेपर २० गते पेश गायत्यनागु दु । मूलरूपं न्हगु भाय् ब्वलंगु वखतय् थुजोगु किसिम 'इ' यात 'ए' गाय्गु व 'उ' यात 'ओ' गाय्गु स्वभावकथं ब्वलन । अथेजगु निम्ति थय्क स्वयंभले थोकन्हय् मखुथे ताइगु कीसं स्वांघाय्गु संस्कृत सुमनपाखे वःगु खः । 'स्वान' छेगु शब्दया पूर्वरूप स्वःसा 'सोन' वा 'स्वान' नं दु । अले स्वनया आधारं घायेफु थ्व पाली प्राकृत संस्कृत मूलयागु 'सुमन' छेगु शब्दपाखे ब्वलंगु खः । छाय्घाःसां सैय् मूलयागु नेपालभाषाय् स्वांयात बुं घाई । अथेतुं कीसं थ्यः चयावया च्वनागु शब्द नं संस्कृत मूल अथवा प्राकृतमूलया 'खिल' छेगु शब्द पाखे 'खयल' जूवन । नेपाल भाषाया थुज्वगु किसिमं न्हगु भाषा दसेली दकसिबय् न्हापांया नेपाल भाषा उकुबहालय् लुयावल । अले दकसिबय् न्हापांया नेपाल भाषाया सफू थन लगवहालय् च्वंहास्यां च्वःगु 'न्याय विकासिनी' अर्थात नारदसंहिता थन लगन बहालय् कीर्ति-पुण्य महाविहारय् च्वंहा लुप्त भद्रं च्वःगु खे नेपाल भाषाया इति-हासय् दु । आः थ्व "न्यायविकासिनी" न्हापांगु सफू मखय् धुंकल । आः नेपाल भाषाया दकसिबय् न्हापांगु सफू ने. सं. ४९४ या केशर पुस्तकालय् दुगु "हरमेलखा" जुयाच्वंगु दु । अथेतुं याना कोश छगु दु, स्वायन्त कोश । थ्व खान्द्र व्याकरणया आधारे च्वःगु कोश नं बौद्ध परम्पराय् च्वःगु नेपाल भाषाय् शब्दार्थ बियातःगु सफू खः । उगु सफू सैय् भाषाय् नं अनुवाद जूगु संकेत दु ।

थुगु प्रकारं नेपाल भाषाय् मूल बौद्धतय् भाय्सा देन घाय्गु वखतय् सैय् मूल व आर्य मूलया मनूत बहना थोकन्हय्सा नेपाल भाषा व थोकन्हय्सा नेवाःत दत । नेपाल भाषा थ्व निगुया संमिश्रणया कारणं दुगु जातिया भाय् खः । थ्व नितान्त नेपालभाषाभाषी त्वःमके मज्जु । थ्व नितान्त त्वःममकुसे नेपालभाषाया अध्ययन याना वनं घाःसा नेपालभाषाय् अपालं न्हून्हगु खे सीकेके छेगु जिगु विश्वास दु ।

विश्वशान्तिया न्ह्यलुवा बुद्धयात वन्दना

शान्तिया प्रतीक बन्दु व

व्याक नेपाःमिया सुस्वास्थ्यया लागि

२५२९ - भितुना

पिजन ब्रांड व स्पेशल एग नूडल निर्माता-

काठमाण्डू नूडल इण्डस्ट्रीज (प्रा.) लि.

काठमाण्डू, नेपाः

नीन्यास दें न्ह्यवः शान्तिया सुमन हल
अज्ञानया आकाशस ज्ञान निभाः त्वल
व हे जल विश्व नापं ऊलमल जुल
हानं हानं लुमकेत स्वांयापुर्ति वल ।

चिकुला लुमुके - ताल्ला सिचुके

ग्राण्ड ऊल सेण्टर

फोन - २११-८४३

असं, बालकुमारी

फोन- २११-४७०

शुक्रपथ, ये